

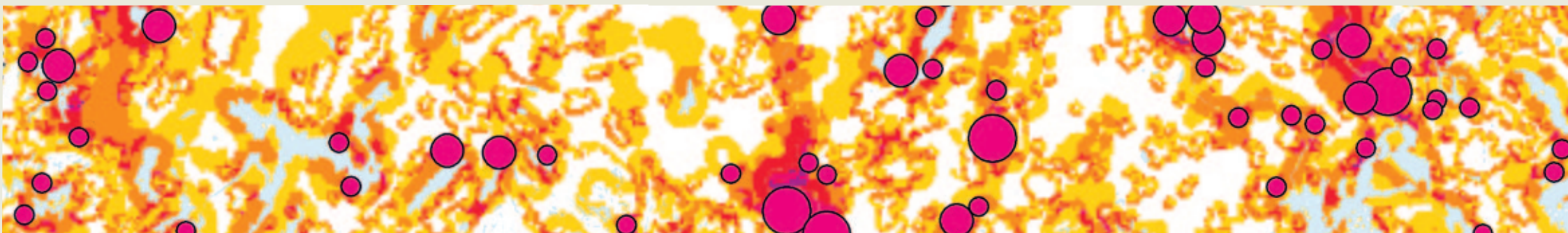

*Uudenmaan liitto
Nylands förbund*

ITÄ-UUSIMAA
ÖSTRA NYLAND

Uudenmaan liiton julkaisuja E 108 - 2010

Uudenmaan liitto

Mansikkapaikat Uudellamaalla ja Itä-Uudellamaalla

Maakuntakaavan
uudistaminen

Uudenmaan liiton julkaisu

Mansikkapaikat Uudellamaalla ja Itä-Uudellamaalla

Uudenmaan liiton julkaisuja E 108 - 2010

ISBN 978-952-448-307-6 **ISSN 1236-6811 (sid.)**

ISBN 978-952-448-308-4 **ISSN 1236-6811 (verkkojulkaisu)**

Kannen piirros: Arja-Leena Berg

Valokuvat: Tuula Palaste-Eerola

Taitto: Anni Levonen

Pohjakartta-aineisto © Maanmittauslaitos lupanro 508/MML/10

Helsinki 2010

500 kpl

Uudenmaan liitto | Nylands förbund

Aleksanterinkatu 48 A | 00100 Helsinki

Alexandersgatan 48 A | 00100 Helsingfors

puh. | tfn +358 (0)9 4767 411 | fax +358 (0)9 4767 4300

toimisto@uudenmaanliitto.fi | www.uudenmaanliitto.fi

Aleksanterinkatu 48 A | 00100 Helsinki
Alexandersgatan 48 A | 00100 Helsingfors
puh. | tfn +385 (0)9 4767 411 | fax +358 (0)9 4767 4300
toimisto@uudenmaanliitto.fi | www.uudenmaanliitto.fi

Tekijä(t) Uudenmaan liitto	
Nimeke Mansikkapaikat Uudellamaalla ja Itä-Uudellamaalla	
Sarjan nimeke Uudenmaan liiton julkaisuja E	
Sarjanumero 108	Julkaisuaika 2010
Sivuja 36	Liitteitä 1
ISBN 978-952-448-307-6 (sid.) 978-952-448-308-4 (verkkojulkaisu)	ISSN 1236-6811
Kieli, koko teos suomi	Yhteenvedo ruotsi
Tiivistelmä Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan liiton rakennemallityön yhteydessä tehdyn Mansikkapaikkatarkastelun tarkoituksena on ollut antaa tietoa maakuntien vetovoimaisimmista ja taajamarakentamiseen parhaiten soveltuvista alueista. Työssä ei ole huomioitu esimerkiksi liikenteen tai kuntatalouden näkökulmia, joita käsitellään muissa selvityksissä. Mansikkapaikkatarkastelussa on käsitelty teemoittain rakentamisen soveltuvuuden ja asuinpaikan houkuttelevuuden kannalta olennaisia asioita eli maisemarakennetta, luontoa, virkistystä ja kulttuuriympäristöarvoja. Sen jälkeen on tehty keskeisistä soveltuvuus- ja vetovoimatekijöistä synteesi, ja saatu esiin alueet, joilla asumisen edellytykset ovat erityisen hyvät. Näitä alueita kutsutaan mansikkapaikoiksi. Teemakarttojen avulla havainnollistetut soveltuvuuden ja vetovoimaisuuden tekijät on viety Suomen ympäristökeskuksen yhdyskuntarakenteen seurantajärjestelmän (YKR) aineistojen kanssa yhteismitalliseen ruutuaineistoon. Mansikkapaikka-aineistot on muutettu ruutujen ominaisuustiedoiksi samalla periaatteella kuin Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan rakennemallit on toteutettu. Näin aineistoja on voitu käyttää rakennemallivaihtoehtojen vaikutusten arvioinnissa.	
Raportin laatija Elina Kuusisto, Kristiina Rinkinen	
Avainsanat (asiasanat) asuminen, taajamarakentaminen, maisemarakenne	
Huomautuksia Julkaisusta on verkkoversio kotisivuillamme www.uudenmaanliitto.fi .	

Aleksanterinkatu 48 A | 00100 Helsinki
Alexandersgatan 48 A | 00100 Helsingfors
puh. | tfn +385 (0)9 4767 411 | fax +358 (0)9 4767 4300
toimisto@uudenmaanliitto.fi | www.uudenmaanliitto.fi

Författare Nylands förbund	
Publikation Mansikkapaikat Uudellamaalla ja Itä-Uudellamaalla	
Seriens namn Nylands förbunds publikationer E	
Seriens nummer 108	Utgivningsdatum 2010
Sidor 36	Bilagor 1
ISBN 978-952-448-307-6 (häft.) 978-952-448-308-4 (pdf)	ISSN 1236-6811
Språk finska	Sammandrag svenska
Sammanfattning Syftet med den Smultronställegrensning som gjorts i samband med Nylands och Östra Nylands förbunds arbete med strukturmodeller har varit att producera information om de mest attraktiva och lämpligaste områdena för tätortsbyggande i landskapen. I arbetet har man inte beaktat t.ex. trafikmässiga eller kommunekonomiska aspekter, som behandlas i andra utredningar. I Smultronställegrensningen har man temavis behandlat frågor som är väsentliga för att ett ställe ska lämpa sig för byggande och vara attraktivt som boningsort. Dessa frågor är landskapsstruktur, natur, rekreation och kulturmiljövärden. Därefter har man gjort en syntes av centrala lämplighets- och attraktionsfaktorer och fått fram områden där förutsättningarna för boende är särskilt bra. De här områdena kallas smultronställen. De lämplighets- och attraktionsfaktorer som åskådliggjorts med hjälp av temakartor har förts in i ett rutmaterial som är kommensurabelt med Finlands miljöcentrals system för uppföljning av samhällsstrukturen (YKR). Smultronställematerialet har omvandlats till information om rutornas egenskaper enligt samma princip som använts för de nyländska och östnyländska strukturmodellerna. På så sätt har materialet kunnat användas för bedömningen av de alternativa strukturmodellernas konsekvenser.	
Rapporten är utarbetad av Elina Kuusisto, Kristiina Rinkinen	
Nyckelord (ämnesord) boende, tätortsbyggande, landskapsstruktur	
Övriga uppgifter Publikationen finns även på vår webbplats: www.uudenmaanliitto.fi .	

Alkusanat

MANSIKKAPAikka tarkoittaa aluetta, joka koetaan vetovoimaiseksi ja joka soveltuu hyvin asumiseen.

Mansikkapaikkatarkastelu on laadittu Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan rakennemallityön yhteydessä ja kattaa molempien maakuntien alueet. Tarkastelun tarkoituksena on tuoda rakennemallien vaikutusten arviointiin ja kaavaluonnoksen valmisteluun tietoa maakuntien vetovoimaisimmista ja parhaiten taajamarakentamiseen soveltuvista alueista.

Tarkastelu on tehty maisemarakenteen, luonnon, virkistys- ja kulttuuriympäristöarvojen näkökulmista. Esimerkiksi liikenteen ja kuntatalouden näkökulmat on tässä työssä jätetty tarkoituksellisesti huomiotta, koska niitä on tarkasteltu muissa kaavaselvityksissä. Mansikkapaikkatarkastelussa on käsitelty teemoittain niin rakentamisen soveltuvuuden kuin asuinpaikan houkuttelevuuden kannalta olennaisia asioita. Sen jälkeen näistä keskeisistä soveltuvuus- ja vetovoimatekijöistä on tehty synteesi, jonka avulla löytyvät asumiseen erityisen hyvin soveltuvat alueet, mansikkapaikat.

Maisemarakenne ja luonnonolot ovat perinteisesti vaikuttaneet merkittävästi kulkureittien ja toimintojen kuten asumisen ja

maanviljelyn sijoittumiseen. Kun ei ole ollut resursseja kamppailla luonnonvoimia vastaan, on valittu maaston ja pienilmaston kannalta soveltuvimmat alueet. Näillä tekijöillä on edelleen merkitystä, kun pyritään kestäväan ja taloudelliseen rakentamiseen ja ne on haluttu ottaa huomioon Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan liittojen rakennemallityössä nykyisen yhdyskuntarakenteen mahdollisia laajenemissuuntia tutkittaessa. Kaavoituksen yhtenä tavoitteena on taajamarakentamisen toteuttaminen mahdollisimman vähäisin haittavaikutuksin. Myös maakuntien monipuoliset, toistaiseksi liian vähän hyödynnetyt vetovoimatekijät ja niiden antamat mahdollisuudet on haluttu saada esiin. Asumisen mansikkapaikkatarkastelu vastaa näihin tarpeisiin.

Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan rakennemallien vaikutusten arvioinnissa käytettyjä Mansikkapaikka-aineistoja on joiltain osin täydennetty ja tarkistettu tähän raporttiin.

Mansikkapaikkatarkastelu on tehty pääasiassa olemassa olevien tietojen pohjalta Uudenmaan liitossa osana maakuntakaavan valmistelua. Työstä ovat vastanneet maakunta-arkkitehdit Elina Kuusisto ja Kristiina Rinkinen.

Sisältö

5	Alkusanat
6	Sisältö
7	UUDENMAAN ALUERAKENNE EI OLE SYNTYNYT SATTUMALTA
8	Maisemarakenne suunnittelun lähtökohtana
10	MENETELMÄ
10	Mansikkapaikat paikkatietona
11	UUDENMAAN JA ITÄ-UUDENMAAN ALUEIDEN SOVELTUVUUS TAAJAMARAKENTAMISEEN
11	Soveltuvuuden arviointia
12	Soveltuvuus taajamarakentamiseen
14	UUDENMAAN JA ITÄ-UUDENMAAN ALUEIDEN VETOVOIMAISUUS
16	Vetovoimaisuuden arviointia
18	ASUMISEN MANSIKKAPAIKAT UDELLAMAALLA JA ITÄ-UDELLAMAALLA
20	JOHTOPÄÄTÖKSET
20	Menetelmä, toistettavuus ja käytettävyys
21	LIITEKARTAT: Maiseman osatekijät ja niiden merkitys soveltuvuustarkastelussa
22	Korkeussuhteet, kallio- ja maaperä
24	Vesistöt ja saaristo
26	Ilmasto ja ilmastomuutos
28	Kasvillisuus
30	Kulttuuriympäristöt
32	Luonnonympäristöt
34	LÄHTEET

UUDENMAAN ALUERAKENNE EI OLE SYNTYNYT SATTUMALTA

Uusimaa ja Itä-Uusimaa ovat asumiselle vetovoimaisia seutuja. Monimuotoinen luonto, rikas ja kerroksellinen kulttuurihistoria sekä korkeatasoinen rakennettu ympäristö mahdollistavat mielenkiintoisen ja viihtyisän elinympäristön suunnittelun sekä vahvistavat tulevan yhtenäisen Uudenmaan maakunnan kilpailukykyä.

Uudenmaan maakuntien vanha kallioperä ja sen päälle jääkauden jälkeen muodostunut maaperä antavat pohjan kaikille luonnon prosesseille ja siten ihmisen toiminnoille. Salpausselät, pitkittäisharjut sekä kallioperän murroslinjoihin syntyneet merenlahdet ja jokilaaksot muodostavat maiseman kehyksen. Suomenlahden rannikon rikkonainen ja vaihtelevan levyinen saaristovyöhyke rajaa maakuntia etelässä. Sisämaan viljelyvyöhykkeelle on lännessä tyypillistä järvien, metsäisten moreeniselänteiden ja peltojen mosaikki. Idän suunnalle luonteenomaisia ovat pitkiin jokilaaksoihin muodostuneet viljelyaukeat ja niitä reunustavat metsät.

Perinteisesti luonnonolot ovat ohjanneet kulkureittejä ja rakentamisen sijoittumista. Lukuisat muinaisjäännökset kertovat uusmaalaisten asettuneen vuosituhansien ajan maaperältään ja pienilmastoltaan edullisimmille alueille, kulkuväylinä käytettyjen vesistöjen läheisyyteen. Helppokulkuisiin maastoihin muodostuneiden reittien solmukohtiin ja strategisesti tärkeisiin harjujaksojen ja vesistöjen risteämiskohtiin alkoi kehittyä kyliä. Monet niistä ovat kasvaneet nykyisiksi kaupungeiksi. Asutuksen ja viljelysten varhaisin sijainti on yhä havaittavissa myös nykyisten kylien sijoittumisessa.

Uudellamaalla ja Itä-Uudellamaalla parhaiten säilyneitä kulttuuriympäristöjen helmiä ovat paitsi keskeisiin solmukohtiin rakennetut kirkot myös teollisuuden ja maatalouden kannalta edullisille paikoille syntyneet ruukit ja kartanot. Näiden laajat maanomistukset vaikuttivat ja vaikuttavat paikoin edelleen asutuksen sijoittumiseen. Vanhimmat kaupunkirakenteen kerrokset ovat säilyneet Porvoossa, Loviisassa, Tammissaessa ja Helsingissä.

Helsingin muuttaminen pääkaupungiksi vaikutti aluerakenteen kehittymiseen merkittävästi. Asumisen ja teollisuuden painopiste siirtyi rannikolle sekä sinne johtaneiden liikenneväylien varsille. 1800-luvun lopulla lähinnä strategisista, topografisista ja taloudell-

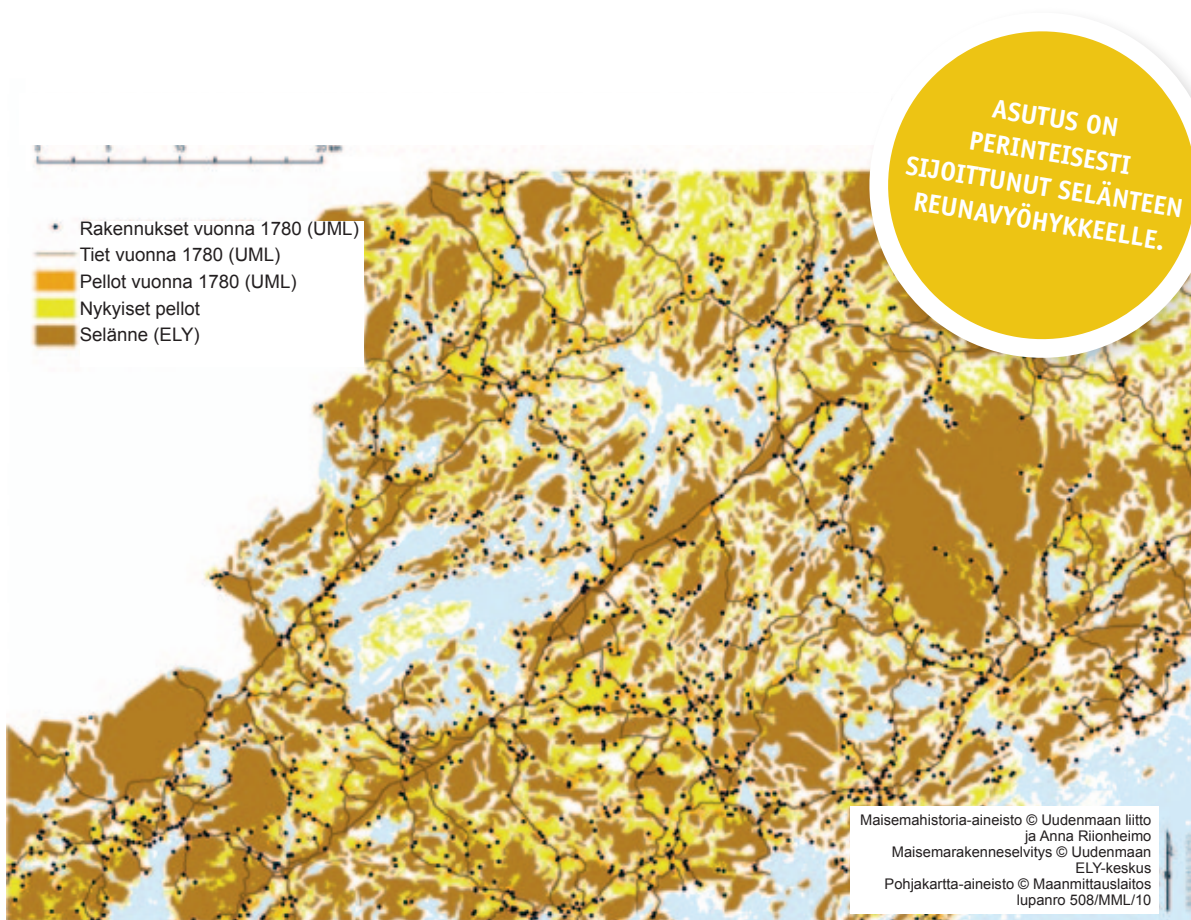
lisiin perustein päätetyt rautateiden linjaukset vaikuttavat tänäkin päivänä raideverkon kehittämiseen.

Nykytekniikka mahdollistaa rakentamisen lähes mihin tahansa. Perinteiset terveellisen, turvallisen ja viihtyisän ympäristön tekijät eivät kuitenkaan ole muuttuneet. Karkearakeiset lajittuneet maalajit soveltuvat parhaiten rakentamiseen ja ravinteikkaat savikot parhaiten viljelyyn. Kaakon ja lännen väliset etelärinteet ovat yleensä lämpöoloiltaan ja pienilmastoltaan edullisimpia, ja vesistöjen läheisyys tasaa lämpötilaeroja.

Pääosin pohjoisella havumetsävyöhykkeellä sijaitsevat maakunnat ovat kasvullisilta oloiltaan suotuisia. Sisävesistöillä ei ole enää merkitystä kulkureiteinä, mutta niiden virkistysarvo on suuri. Vesistöt ja metsät ovat uusmaalaisten ulkoilun ja virkistyksen keskeisimpiä alueita. Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan pinta-alasta yli puolet on metsää. Niillä on siten suuri tuotannollinen ja ekologinen arvo. Laajimmat ja yhtenäisimmät metsäalueet ovat maakuntien laitamilla.

Metsät, pellot ja vesistöt muodostavat eläinten liikkumisen ja kasvien leviämisen mahdollistavan ekologisen verkoston. Tärkeä osa verkostoa ovat luonnon ydinalueina toimivat suojelualueet, virkistysalueet ja laajat yhtenäiset metsäalueet. Ilmaston muuttumisen myötä on entistä tärkeämpää mahdollistaa lajien siirtyminen alueelta toiselle. Ekologisen verkoston rakennetta ja toimivuutta ovat heikentäneet Uudenmaan voimakas taajamarakentaminen ja suurten liikenneväylien estevaikutus.

Asumistoiveita selvittäneissä tutkimuksissa nousevat esiin veden ja luonnon läheisyyden arvostus sekä haaveet omakotitaloasumisesta väljässä ympäristössä. Haja- ja kyläasumisen houkuttelevuus on lisääntynyt, kun taajamat eivät luo riittäviä edellytyksiä rauhalliselle ja kiireettömälle arjelle. Toisaalta ilmastonmuutoksen ja muiden ympäristökysymysten korostuminen on saanut ihmiset pohtimaan yhä enemmän asumisensa ja liikkumisensa vaikutuksia. Asuinympäristöihin kohdistuvien toiveiden ääripää ovat etääntyneet. Mansikkapaikkatarkastelulla on haluttu tuoda esiin Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan potentiaaleja ja löytää haja-asumisen vaihtoehdoksi houkuttelevia taajama- ja täydennysrakentamisen kohteita.

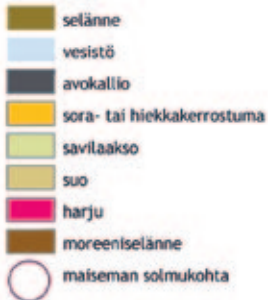
Maisemarakenne suunnittelun lähtökohtana

Maisemarakenteen perusosia ovat maa- ja kallio-perä, vesi, ilmasto, elollinen luonto ja ihmisen toiminnan vaikutukset. Kaikki osat vaikuttavat toisiinsa, joten yhtäkin osatekijää koskevat muutokset kertautuvat muissa. Maisemarakenne voidaan jäsentää selänteiden lakialueisiin, laaksoihin sekä niiden väliin rinteisiin.

Lakialueet eli vedenjakajat sekä matalimmat kohdat eli pintavesien kerääntymisalueet ovat maiseman äärialueita. Äärialueet vaikuttavat ekosysteemien toimintaan eniten – esimerkiksi lakialueelle rakentaminen heijastuu laajojen alapuolisten alueiden vesitasapainoon muuttaessaan pintavesien valuntaa, kasvullisia olosuhteita ja pohjavesiä. Äärialueille rakentaminen ei ole suositeltavaa myöskään pienilmasto-olojen, kuten lakialueiden tuulisuuden ja laaksojen kosteuden vuoksi.

Äärialueiden väliset rinteet sen sijaan ovat mukautumiskykyisimpiä vyöhykkeitä ja niissä luonnonolot ovat asumiselle monipuolisimmat ja suotuisimmat. Esimerkiksi monet nykyiset kylät ja kaupungit ovat syntyneet maisemarakenteen solmukohtiin kuten selänteiden, laaksojen ja vesistöjen leikkauskohtiin tai päätteisiin.

Maisemarakenne

Huom: kuntajako vuoden 2007 mukainen

Lähde: Uudenmaan maisemarakenneselvitys,
Uudenmaan ympäristökeskus 2007

MENETELMÄ

Mansikkapaikkaselvityksen perusajatus on maisemarakenteesta johdettavien teemojen tarkasteleminen päällekkäin vetovoimaisimpien ”mansikkapaikkojen” löytämiseksi. Ensin on tarkasteltu eri alueiden soveltuvuutta taajamarakentamiseen ja selvitetty, mitkä tekijät ympäristön ominaisuuksissa vaikeuttavat rakentamista. Tämän jälkeen on pohdittu, millaisia muita soveltuvuutta rajoittavia tekijöitä alueilla on. Lopulta tarkasteluun ovat valikoituneet alueet, joilla ei ole mitään tunnettuja, rakentamiseen soveltuvuutta heikentäviä ominaisuuksia.

Soveltuvuuden jälkeen on tarkasteltu alueiden vetovoimaisuutta. Vetovoimaisiksi koettuja tekijöitä on koottu muun muassa asumistoiveita selvittäneistä tutkimuksista ja tämän jälkeen on pohdittu, mitä aineistoja tarkastelemalla päästäisiin parhaiten kiinni vetovoimaisuuteen. Valittujen vetovoimatekijöiden alueellisen päällekkäisyyden tarkastelulla on voitu nähdä, minne vetovoimatekijät keskittyvät ja mitkä alueet näin ollen ovat vetovoimaisimpia tämän tarkastelun näkökulmasta.

Lopuksi tehdyssä synteesissä on etsitty ne alueet, jotka ovat vetovoimaisimpia ja joilla ei ole taajamarakentamista poissulkevia tekijöitä. Synteesiä pelkistämällä on saatu esiin kaikkein vetovoimaisimmat asumisen mansikkapaikat. Jatkossa on tarpeen arvioida, millaisia reunaehdoja näillä vetovoimaisilla alueilla toimimiselle ja rakentamiselle tulee asettaa, jottei niiden keskeisiä vetovoimatekijöitä menetetä.

Mansikkapaikat paikkatietona

Mansikkapaikkatarkastelu on toteutettu paikkatietoaineistoihin perustuen. Teemakarttojen avulla havainnollistetut ja niistä johdetut soveltuvuuden ja vetovoimaisuuden tekijät

on viety Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) yhdyskuntarakenteen seurantajärjestelmän (YKR) aineistojen kanssa yhteen sopiviin ruutuihin. Mansikkapaikka-aineistot on muutettu ruutujen ominaisuustiedoiksi samalla periaatteella kuin Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan rakennemallit on toteutettu. Näin aineistoja on voitu käyttää rakennemallivaihtoehtojen vaikutusten arvioinnissa.

Teemakartoissa (liitteet) on käytetty lähinnä vektorimuotoisia aineistoja, joiden tarkkuus vaihtelee alkuperäisestä tekijästä ja käyttötarkoituksesta riippuen. Aineistojen tarkkuus heikentyy 250 x 250 metrin ruutuihin viettäessä, mutta tarkastelutarkkuuden on katsottu riittävän maakunnallisella tasolla. Vektoriaineistot on viety ruutuihin siten, että vektorialueen on täytynyt peittää vähintään ruudun keskipiste, jotta ruutu on saanut vektoriaineiston ominaisuustiedon.

Ruutupohjainen paikkatietoaineisto tuottaa jossain määrin yksinkertaistetun lopputuloksen, joten tulkinnan kannalta olennaista on myös teemakarttojen silmämääräinen tutkiminen, päällekkäistarkastelu ja vertailu. Myös maakuntatasoisen tarkastelun yleispiirteisyys asettaa rajoituksia aineiston hyödyntämiselle yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Ruututietojen osalta aineistoja on mahdollista soveltaa suuntaa-antavina myös yleiskaavatasolla, mutta mitä tarkemmalle suunnittelutasolle mennään, sitä tärkeämpää on tarkistaa yksityiskohtaisempien tarkastelujen avulla aineiston paikkansapitävyys.

UUDENMAAN JA ITÄ-UUDENMAAN ALUEIDEN SOVELTUVUUS TAAJAMARAKENTAMISEEN

Soveltuvuusanalyysissä on tarkasteltu taajamarakentamista rajoittavia tekijöitä maisemarakenteen ja luonnon lähtökohdista. Taajamarakentamista rajoittavat tekijät voidaan jakaa kahteen luokkaan: 1) *taajamarakentamiseen tietyin reunaehdoin soveltuviin* ja 2) *taajamarakentamiseen huonosti tai ei lainkaan soveltuviin*.

Rakentamisen edellytyksiin, maisemakuvaan ja kulttuuriympäristöihin sekä luontoon ja ympäristöön liittyvien tekijöiden luokittelussa on huomioitu lähtöaineistojen status eli esimerkiksi luonnonsuojelualueet on luokiteltu *taajamarakentamiseen huonosti tai ei lainkaan soveltuviin* alueisiin. Luokittelussa on huomioitu myös muun muassa kestävän rakentamisen yleisesti tunnettuja periaatteita, joita on täsmennetty Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan oloihin. Soveltuvuusluokittelussa ei kuitenkaan ole otettu huomioon kaikkia rakentamisen reunaehdoja, kuten sitä, että tiiviisti rakennetuilla taajama- ja kaupunkialueilla voi esimerkiksi yhdyskuntarakenteellisesti edullisen sijainnin takia olla kannattavaa rakentaa huonollekin maaperälle.

Analyysissä on rajattu ensin *taajamarakentamiseen tietyin reunaehdoin soveltuvat* alueet. Sen jälkeen on määritelty *taajamarakentamiseen huonosti tai ei lainkaan soveltuvat* alueet. Näiden kahden luokan ulkopuolelle jäävillä alueilla ei ole tämän selvityksen kriteereillä taajamarakentamista olennaisesti vaikeuttavia tekijöitä. Soveltuvuuskarttaa ei kuitenkaan tule tulkita liian yksioikoisesti, vaan tarkempien analyysien tekeminen edellyttää aina palaamista lähtöaineistoihin.

Soveltuvuuden teemat on esitelty tarkemmin Soveltuvuus taajamarakentamiseen -kartassa ja siihen liittyvässä taulukossa sivuilla 12-13.

Soveltuvuuden arviointia

Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan alueesta 63 % on tarkastelun perusteella *taajamarakentamiseen tietyin reunaehdoin soveltuvaa*. Soveltuvuutta heikentäviä reunaehdoja voi näillä

alueilla olla 1-5. Maapinta-alasta 20 % on *taajamarakentamiseen huonosti tai ei lainkaan soveltuvaa* aluetta ja loput 17 % on alueita, joilta ei tässä selvityksessä löytynyt taajamarakentamista rajoittavia tekijöitä.

Soveltuvuuden ääripäitä on eniten rannikolla: Sieltä löytyvät laajimmat alueet, joilla ei tämän tarkastelun perusteella ole taajamarakentamista rajoittavia tekijöitä. Toisaalta samalla vyöhykkeellä on useita Natura-alueita, luonnonsuojelualueita ja valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita, joille rakentaminen ei ole mahdollista.

Tavallisimmin *taajamarakentamiseen tietyin reunaehdoin soveltuva* alue on peltoa. Pelloille kohdistuu usein monia päällekkäisiä reunaehdoja kuten rakentamisen kannalta epäedullinen maaperä ja kulttuuriympäristön läheisyys. Valtakunnallisten alueidenkäytötavoitteiden mukaan hyviä ja yhtenäisiä peltoalueita ei tule ottaa taajamakäyttöön ja tästä syystä nämä hyvät ja yhtenäiset pellot tulisi jatkossa määritellä ja pystyä erottamaan Uudenmaan kaikista pelloista.

Soveltuvuustarkastelua tulee pitää molempien luokkien osalta suuntaa-antavana ja tarkemmassa suunnittelussa täsmennettävänä. Alueilla, joilla tässä tarkastelussa ei ole taajamarakentamista rajoittavia tekijöitä saattaa olla joitakin muita rakentamisen esteitä. Alueiden lähtökohdat antavat erilaiset edellytykset rakentamiseen. Esimerkiksi Helsingissä rakentamispaineista ja hyvästä sijainnista johtuen voidaan rakentaa huonolle maaperälle tai kasvattaa rakentamisalaa täyttämällä rantoja. Toisaalta esimerkiksi Siuntion keskusta rajoittuu valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen ja silti taajaman täydennysrakentaminen on mahdollista, kun maiseman ja sitä rajaavien reunametsien sekä avoimien näkymien säilyminen varmistetaan. Uuden rakentamisen volyyymi tulee aina suhteuttaa olemassa olevaan.

Soveltuvuus taajamarakentamiseen

0 5 10 20 km

Maisemarakenteen lähtökohdista taajamarakentamiseen tietyin reunaehdoin soveltuva alue

1 rajoittava tekijä	Maaperä: Siltti ja savi
2	Pohjoisrinteet
3	Rannikon tulvariskialueet 3-5 m mpy
4	Pellot
5 rajoittavaa tekijää	Rakennetut kulttuuriympäristöt
	Muinaisjäännösalueet
	Pohjavesialueet

Maisemarakenteen lähtökohdista taajamarakentamiseen huonosti tai ei lainkaan soveltuva alue

- Maaperä: Suo, turve ja lieju
- Rannikon tulvariskialueet 0-3 m mpy
- Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet
- Luonnonsuojelualueet
- Natura-alueet
- Luonnonsuojeluohjelmat
- Virkistysalueet maakuntakaavoista

Maaperä- ja/tai
korkeusmallitiedot puuttuvat

SOVELTUVUUS TAAJAMARAKENTAMISEEN

SOVELTUVUUS TAAJAMARAKENTAMISEEN		TAAJAMARAKENTAMISTA RAJOITTAVAT TEKIJÄT	
Soveltuvuus taajamarakentamiseen Soveltuvuustarkastelu on tehty taajamarakentamisen reunaehtojen lähtökohdista. Soveltuvuuteen positiivisesti vaikuttavia tekijöitä on tutkittu vetovoimaisuustarkastelussa.		1) Taajamarakentamiseen tietyin reunaehdoin soveltuva	2) Taajamarakentamiseen huonosti tai ei lainkaan soveltuva
Taajamarakentamisen reunaehdot		Rajoittavat tekijät tulee huomioida alueiden suunnittelussa. Kaikilla tässä luokassa olevilla reunaehdoilla on samanlainen painoarvo.	Maaperä ja tulvariskit antavat rakentamiselle huonot lähtökohdat, muun muassa kustannukset ja riskit ovat huomattavat. Suojelu- ja virkistysalueet sekä valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet eivät lähtökohtaisesti mahdollista taajamarakentamista.
RAKENTAMISEN EDELLYTYKSIIN LIITTYVÄT TEKIJÄT			
Maaperäaineistot on jaoteltu yleispiirteisesti rakennettavuusluokkien mukaan niin, että pinnan kaltevuuksia tai maaperäkerrostumien syvyyksiä ei ole huomioitu. Rakennettavuudeltaan parhaita maalajeja ovat kallio, moreenit ja karkearakeiset maalajit kuten hiekka.		Maaperä: Siltti ja savi	Maaperä: Suo, turve ja lieju
Tulvariskialueet on huomioitu nykyisten käytäntöjen mukaisesti 3 metriin merenpinnan yläpuolelle. Ne eivät lähtökohtaisesti sovellu rakentamiseen. Tietyin reunaehdoin soveltuvaan luokkaan on lisätty tulvariskialueeksi kaikki rannikon alueet, jotka ovat 3-5 metriä merenpinnan yläpuolella. Näin on saatu suljettua pois rannikon tuntumassa olevat tulvaherkimmiksi tiedetyt alueet. Järvien ja jokien tulvariskialueet eivät karttatarkastelujen perusteella ole merkityksellisiä maakuntakaavan mittakavassa.		Rannikon tulvariskialueet 3-5 m mpy	Rannikon tulvariskialueet 0-3 m mpy
Pienilmasto-olot riippuvat mm. maaston korkeussuhteista ja suuntautuneisuudesta. Kaakon ja lännen väliset etelärinteet saavat eniten säteilyenergiaa ja ovat siten asuinrakentamisen kannalta suotuisimpia.		Lännen ja kaakon väliset pohjoisrinteet	
MAISEMAKUVAAN JA KULTTUURIYMPÄRISTÖIHIN LIITTYVÄT TEKIJÄT			
Pellot on tuotannollisten ja maisemallisten arvojen takia luokiteltu tietyin reunaehdoin soveltuviksi. Viljelyaukeat jäsentävät maisemaa ja sijoittuvat pääsääntöisesti savikoille, jotka soveltuvat rakentamiseen huonosti tai korkeintaan keskinkertaisesti.		Pellot	
Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden keskeisiä arvoja ovat avoimuus ja viljelykäytössä säilyminen, eivätkä ne siten sovellu taajamarakentamiseen.			Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet
Rakennetuista kulttuuriympäristöistä tarkastelussa on huomioitu valtakunnalliset sekä maakunnalliset inventoinnit. Käytettävissä olevissa inventoinneissa kulttuuriympäristöille ei ole tehty riittäviä herkkyystarkasteluja, jotta tässä tarkastelussa olisi mahdollista määritellä jotkin alueet rakentamiseen soveltumattomiksi ja toiset taas hyvin soveltuviksi. Tästä syystä kaikki kulttuuriympäristöt on luokiteltu tietyin reunaehdoin soveltuviksi. Niiden soveltuvuus taajamarakentamiseen tulee tutkia jokaisen alueen kohdalla erikseen tarkemmissa selvityksissä.		Rakennetut kulttuuriympäristöt <i>RKY 2009, RKY 1993</i> <i>Rakennettu Uusimaa 2007 -inventointiluonnos</i> <i>Maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (IUML)</i>	
Muinaisjäännökset on huomioitu soveltuvuustarkastelussa muinaismuistolain mukaisesti rakentamista rajoittavina. Tarkasteluun on otettu Museoviraston muinaisjäännosrekisterin pistekohteet.		Muinaisjäännosalueet	
LUONTOON JA YMPÄRISTÖÖN LIITTYVÄT TEKIJÄT			
Suojelu- ja virkistysalueet säilyttävät arvonsa vain rakentamattomina.			Luonnonsuojelualueet Natura-alueet Luonnonsuojeluohjelmat Virkistysalueet maakuntakaavoista
Pohjavesialueille rakentamista tulee välttää, mutta se ei ole kokonaan poissuljettua kun suojaustoimenpiteet tehdään asianmukaisesti. Lakialueille rakentaminen ei myöskään ole suotavaa, koska rakentaminen kuivattaa ympäristöä muuttaessaan pintavesien valuntaa ja kasvullisia olosuhteita. Rakentamisen kuivattava vaikutus voi ulottua pohjaveteen asti. Tarkasteluun on otettu maakuntakaavojen pohjavesialueet.		Pohjavesialueet	

UUDENMAAN JA ITÄ-UUDENMAAN ALUEIDEN VETOVOIMAISUUS

Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan vetovoimaisimpia alueita on etsitty maisemarakenteen, luonnon, virkistys- ja kulttuurihistorian näkökulmista. Vetovoimaisuuden keskeisiksi tekijöiksi on otettu asumistoiveita selvittäneissä tutkimuksissa esiin nousseita tai muutoin yleisesti tiedossa olevia maisemallisia vetovoimatekijöitä kuten veden ja luonnon läheisyys sekä asuin ympäristön väljyys. Lisäksi vetovoimaisiksi on katsottu kestävän ja taloudellisen rakentamisen mahdollistavat alueet. Tässä tarkastelussa ei ole huomioitu muita asumistoiveita, kuten hyviä kulkuyhteyksiä tai palveluita.

Vetovoimaisuuden tekijät on jaettu maisemarakenteen ominaispiirteistä johdettuihin niin kutsuttuihin perinteisiin rakentamisen alueisiin sekä muihin, ihmisen arvottamiin vetovoimatekijöihin.

Perinteiset rakentamisen alueet

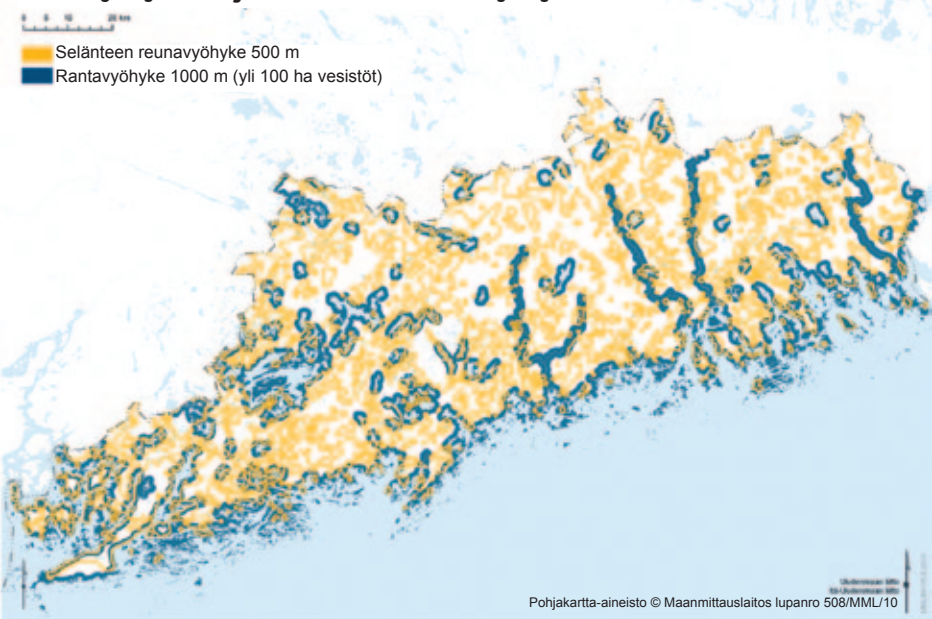
- Selänteiden reunavyöhykkeet 500 metrin leveydeltä
- Kaakon ja lännen väliset etelärinteet selänteiden reunavyöhykkeillä
- Rantavyöhykkeet 1 000 metrin etäisyydellä kaikista yli 100 hehtaarin vesistöistä

Asuminen on perinteisesti tukeutunut selänteeseen ja avautunut laaksoon tai vesistöön, avoimen näkymän suuntaan. Esimerkiksi Kuninkaan kartastossa vuodelta 1780 esitetyt rakennukset sijoittuvat suurimmaksi osaksi tässä tarkastelussa esitettyjen selänteiden reunavyöhykkeiden kanssa päällekkäin tai niiden välittömään läheisyyteen. Näillä alueilla on yleensä myös hyvät perustamisolosuhteet, kunhan rinne ei ole liian kalteva.

Ekologista rakentamista ajatellen tarkastelussa on korostettu selänteiden reunavyöhykkeille sijoittuvia kaakon ja lännen välisiä lämpimiä etelärinteitä. Ne ovat pienilmastoltaan lähtökohtaisesti parempia kuin muissa ilmansuunnissa, koska ne saavat eniten auringon säteilyenergiaa.

Vesistöjen vetovoima perustuu rantojen vapaaseen käyttöön. Järvet ovat tärkeitä virkistys- ja vapaa-ajanvieton kannalta. Lisäksi ne parantavat pienilmastoa tasaamalla lämpötilaeroja. Vetovoimaisuustarkasteluun onkin otettu mukaan Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan rantavyöhykkeet, jotka on määritelty kilometrin etäisyydelle kaikista vähintään sadan hehtaarin vesistöistä. Tämän etäisyyden on ajateltu olevan kohtuullinen jalankulkumatka. Vesi on maisemarakenteen kiehtovin ja vetovoimaisin elementti, eikä

Rantavyöhykkeet ja selänteiden reunavyöhykkeet

sen tarvitse välttämättä näkyä vaan jo tietoisuus sen läheisyydestä ja helposta saavutettavuudesta riittää.

Perinteiset rakentamisen alueet vastaavat nykyisiinkin toiveisiin vesistöjen läheisyydestä sekä kestävästä ja taloudellisesta rakentamistavasta.

Muut vetovoimaisuutta lisäävät tekijät

- Maakuntakaavojen virkistysalueita ympäröivä vyöhyke 1 000 metrin etäisyydeltä
- Kulttuuriympäristöt sekä vyöhyke 250 metrin etäisyydeltä:
Valtakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt (RKY 2009 ja 1993), Rakennettu Uusimaa -inventointiluonnos 2007, Itä-Uudenmaan maakunnalliset maisema-alueet
- Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet sekä vyöhyke 1 000 metrin etäisyydeltä

Muut vetovoimaisuutta lisäävät tekijät ovat erilaisissa inventoinneissa tai suunnitelmassa arvokkaiksi osoitettuja virkistys-, kulttuuriympäristö- ja maisema-alueita. Koska nämä kaikki ovat taajamarakentamista rajoittavia reunaehtoja, on myös niiden läheisyyden katsottu lisäävän alueen vetovoimaisuutta.

Maakuntakaavojen virkistysalueet ja ulkoilureitit muodostavat laajoja, seudullisen liikkumisen mahdollistavia, yhtenäisiä kokonaisuuksia. Siksi erityisesti maakuntakaavoissa esitettyjen virkistysalueiden läheisyys on vetovoimatekijä. Virkistysalueiden vetovoiman on katsottu ulottuvan kilometrin etäisyydelle alueelta.

Historiallinen kerrostuneisuus ja monen aikakauden rakennukset tekevät asuin- ympäristöstä mielenkiintoisen. Parhaan ja tasalaatuisimman käsityksen Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan kulttuuriympäristöistä saa Museoviraston Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY 2009) -inventoinnista. Siinä esitetyt kohteet on otettu vetovoimaisuustarkasteluun. Mukana on myös aiemman vuoden 1993 inventoinnin kohteita, sillä ne voivat olla maakunnallisesti tai seudullisesti arvokkaita. Aineistoa on täydennetty Uudenmaan liiton Rakennettu Uusimaa -inventointiluonnoksella sekä Itä-Uudenmaan maakuntakaavan maisema-alueilla, jotka sisältävät myös maakunnalliset rakennetun kulttuuriympäristön arvokohteet. Rakennettujen kulttuuriympäristöjen vetovoimaisuuden on tässä tarkastelussa oletettu ulottuvan vähintään näköetäisyydelle.

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet antavat hyvän kuvan tyypillisistä uusmaalaisista maisemista ja ovat maisemakuvaltaan erityisen edustavia. Siksi ne on nähty tarpeelliseksi nostaa mukaan vetovoimaisuutta lisääviksi ominaisuuksiksi. Laajojen maisema-aluekokonaisuuksien vetovoimaisuus ulottuu ainakin kilometrin etäisyydelle alueesta.

Vetovoimaisuuden arviointia

Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan vetovoimaisimpia alueita ovat metsäisten selänteiden reunavyöhykkeillä ja vesistöjen läheisyydessä sijaitsevat kulttuurihistorialtaan arvokkaat alueet. Raaseporin, Siuntion ja Nummi-Pusulan rajaamaa aluetta Länsi-Uudellamaalla

Kuva: Elina Kuusisto

voidaan tämän tarkastelun perusteella pitää maakuntien vetovoimaisimpana alueena. Tällä seudulla on huomattavan vähän alueita, joilla ei ole yhtään tunnettua vetovoimatekijää. Itäänpäin mentäessä vetovoimaisimpina korostuvat jokien ja pitkien merenlahtien muodostamat laajat yhtenäiset alueet, joilla on useita päällekkäisiä vetovoimatekijöitä. Etenkin valtakunnallisten maisema-alueiden ympäristöt nousevat esiin tarkastelussa. Kaupungeista vetovoimaisimpia ovat tämän tarkastelun perusteella Helsinki, Porvoo, Loviisa, Raasepori ja Vantaa. Keski-Uudellamaalla vetovoimatekijöitä on vähiten.

Vetovoimaisimpien alueiden joukossa on niin kaupunkiympäristöjä, kuin maaseudun kulttuurimaisemia. Toisaalla esiin nousee keskiaikainen linna ja toisaalla golfkenttä ympäristöineen. Ruukki- ja teollisuusympäristöt korostuvat vetovoimaisuustarkastelussa eniten. Ruukkien sijainnit ovat alun perin valikoituneet monien eri tekijöiden solmu-kohtiin, joihin on rakennettu yhtenäisiä teollisuus- ja työläiskylä. Niiden ympäristö on säilynyt ehyenä nykyaikaan saakka ja on jo pitkään arvotettu inventoinneissa arvokkaiksi kulttuuriympäristöiksi. Ruukkien korostumiseen tarkastelussa vaikuttaa se, että ne on luokiteltu paitsi arvokkaiksi rakennetuiksi kulttuuriympäristöiksi, niin useimmat niistä sijaitsevat myös valtakunnallisilla maisema-alueilla.

Monet vetovoimatekijät, kuten arvokkaat maisema-alueet ovat samalla taajamarakentamista rajoittavia reunaehtoja. Ne siis leikkautuisivat synteessä kokonaan pois mansikkapaikkojen joukosta, jolle niiden ympärille olisi osoitettu laajempaa vetovoimaisuusvyöhykettä. Jo näiden alueiden läheisyys on siis vetovoimatekijä.

Vetovoimaisuus

0 5 10 20 km

Vetovoimatekijöinä huomioitu:

Selänteiden reunavyöhykkeet 500 metrin leveydeltä

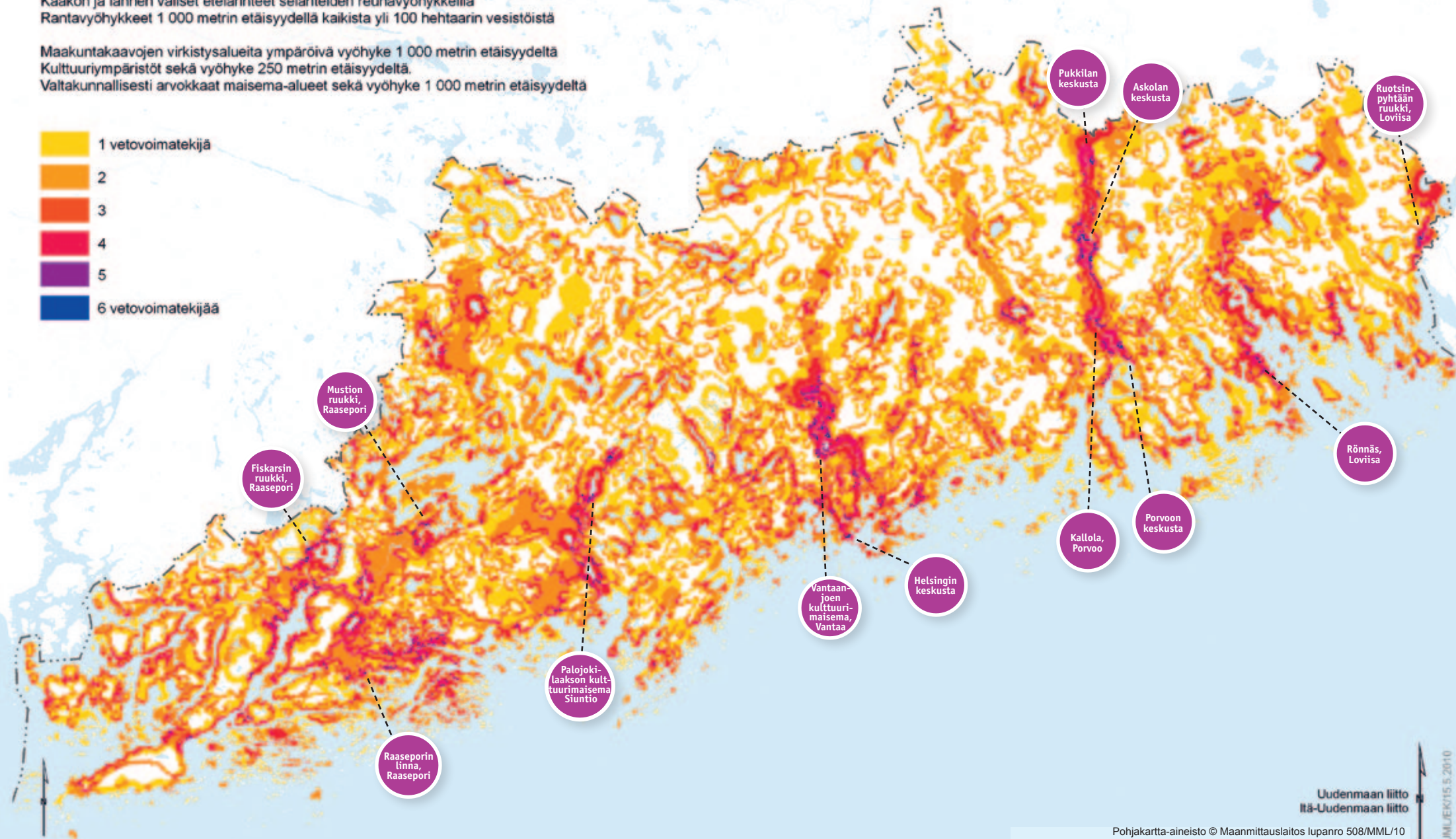
Kaakon ja lännen väliset etelärinteet selänteiden reunavyöhykkeillä

Rantavyöhykkeet 1 000 metrin etäisyydellä kaikista yli 100 hehtaarin vesistöistä

Maakuntakaavojen virkistysalueita ympäröivä vyöhyke 1 000 metrin etäisyydeltä

Kulttuuriympäristöt sekä vyöhyke 250 metrin etäisyydeltä.

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet sekä vyöhyke 1 000 metrin etäisyydeltä

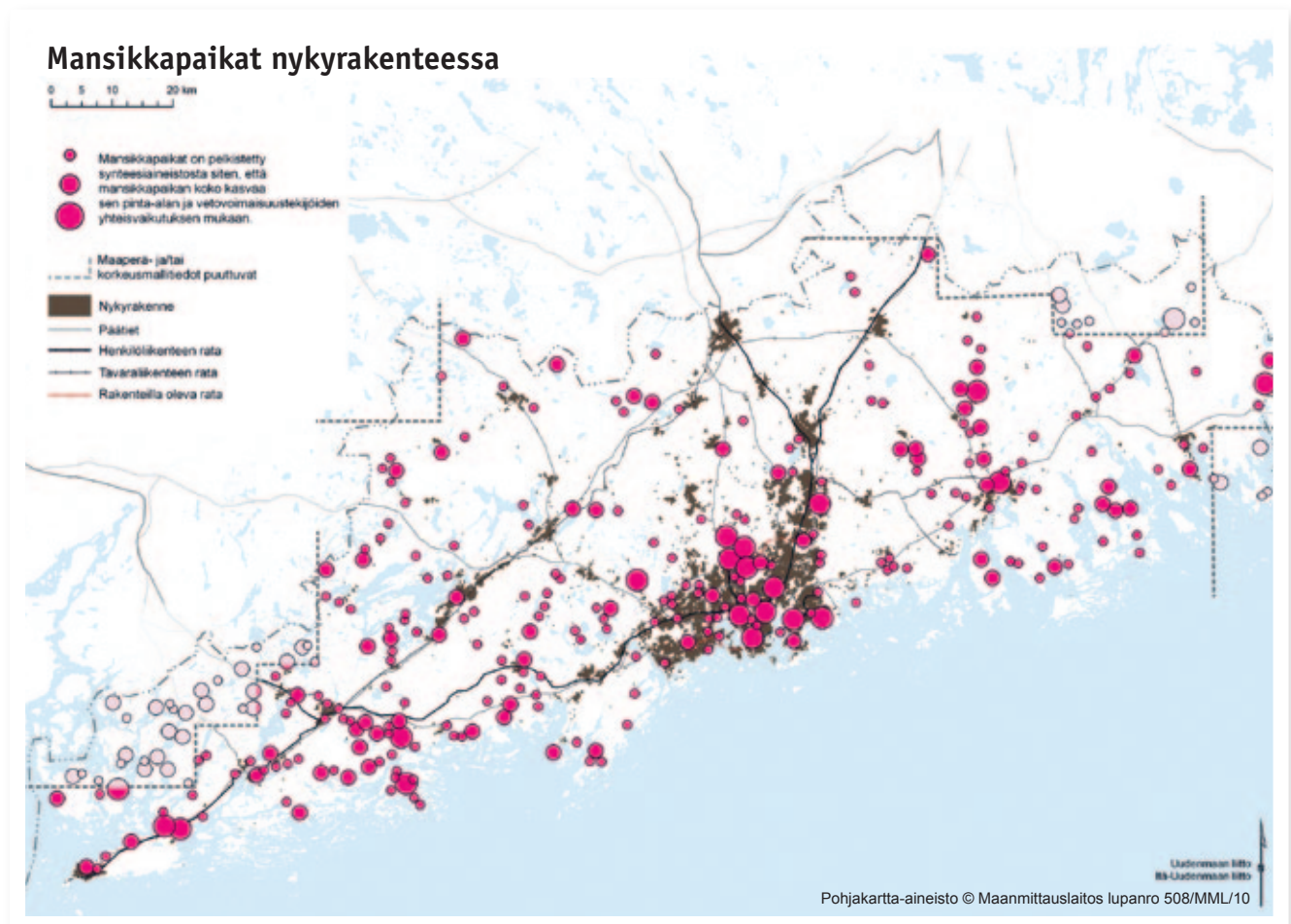
A photograph of a park with large trees, a gazebo, and benches. The trees are mostly bare, suggesting a late autumn or winter setting. A small blue gazebo is visible on the left, and two black benches are in the middle ground. The ground is covered in green grass with some fallen leaves.

VANTAANJOEN YMPÄRISTÖ
NOUSEE TARKASTELUSSA VOI-
MAKKAASTI ESIIN, KOSKA ALUEELLA
ON PÄÄLLEKKÄIN PAITSI PERINTEISIÄ
RAKENTAMISEN ALUEITA, MYÖS KULT-
TUURIYMPÄRISTÖJÄ, VALTAKUNNALLINEN
MAISEMA-ALUE SEKÄ VIRKISTYSALUE. TÄL-
LAISTA ALUETTA VOIDAAN PITÄÄ ASUMISEN
KANNALTA ERITYISEN VETOVOIMAISENA
KUN VIEHÄTTÄVÄN YMPÄRISTÖN
LISÄKSI ALUEELLA ON HELPPOKUL-
KUISIA ULKOILUREITTEJÄ.

ASUMISEN MANSIKKAPAIKAT UDELLAMAALLA JA ITÄ-UDELLAMAALLA

Asumisen potentiaalisimpien alueiden eli mansikkapaikkojen esiin saamiseksi on soveltuvuus- ja vetovoimaisuustarkasteluista tehty synteesi, sillä ne eivät erillisinä kerro merkittävästi asumisen parhaista paikoista. Synteesissä vetovoimaisuuskartasta on leikattu pois *taajamarakentamiseen huonosti tai ei lainkaan soveltuvat* alueet, sekä sellaiset tietyin reunaehdoin soveltuvat alueet, joilla päällekkäisiä reunaehtoja on vähintään kolme. Synteesissä korostuu erityisen vetovoimaisen, mutta *taajamarakentamiseen huonosti tai ei lainkaan soveltuvien* alueiden reunat. Esimerkiksi Vantaanjokilaaksoa ja Helsingin keskuspuistoa rajaavat alueet nousevat esiin erityisen houkuttelevina.

Aineistoa pelkistämällä erikokoisia mansikkapaikkoja erottuu Uudellamaalla ja Itä-Uudellamaalla noin 300. Kolmasosa niistä on yhteydessä nykyrakenteeseen ja noin viidesosa sijaitsee 2,5 kilometrin säteellä nykyisin käytössä olevista henkilöliikenteen asemista. Olemassa olevista kaupungeista nousevat esiin Espoo, Hanko, Helsinki, Lohja, Loviisa, Porvoo, Raasepori, Tuusula ja Vantaa.

Synteesi soveltuvuudesta ja vetovoimaisuudesta

0 5 10 20 km

Vetovoimatekijöinä huomioitu:

Selänteiden reunavyöhykkeet 500 metrin leveydeltä
Kaakon ja lännen väliset etelärinteet selänteiden reunavyöhykkeillä
Rantavyöhykkeet 1 000 metrin etäisyydellä kaikista yli 100 hehtaarin vesistöistä

Maakuntakaavojen virkistysalueita ympäröivä vyöhyke 1 000 metrin etäisyydeltä

Kulttuuriympäristöt sekä vyöhyke 250 metrin etäisyydeltä:
Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet sekä vyöhyke 1 000 metrin etäisyydeltä

Vetovoimaisista alueista on poistettu soveltuvuustarkastelussa
taajamarakentamiseen huonosti tai ei lainkaan soveltuvat alueet
sekä sellaiset tietyin reunaehdoin soveltuvat alueet, joilla on 3 tai
useampi päällekkäinen reunaehto.

Maaperä- ja/tai korkeusmalli-
tiedot puuttuvat

JOHTOPÄÄTÖKSET

Hyvän ympäristön ja asumisen edellytykset tiivistyvät mansikkapaikoissa. Ne sijoittuvat yleensä maiseman reunavyöhykkeeseen, selänteen ja laakson kohtaamispaikkaan. Näkymät mansikkapaikoista ovat usein laajoja. Lisämausteen ympäristöihin tuovat vesistöjen ja kulttuuriympäristöjen läheisyys. Kaikissa mansikkapaikoissa on potentiaalia ihanteellisiksi yhdyskunniksi, mutta niiden hyödyntämismahdollisuuksiin vaikuttavat merkittävästi myös liikenteellinen saavutettavuus ja suhde nykyrakenteeseen, joita ei ole tässä tarkastelussa käsitelty. Aluerakenteen kestävä kehityksen kannalta näiden seikkojen tarkasteleminen jatkossa on erityisen tärkeää.

Mansikkapaikkojen mahdollisessa suunnittelussa ja rakentamisessa tulee tunnistaa, ottaa huomioon ja säilyttää ne ominaispiirteet, joiden takia mansikkapaikat ovat niin houkuttelevia. Esimerkiksi vesistöjen vetovoimaisuus on täysin riippuvaista rantojen säilyttämisestä vapaassa virkistyskäytössä niin, että mahdollisimman monella on mahdollisuus nauttia niistä. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota maiseman jäsentymiseen ja uuden rakentamisen sijoittumiseen: siihen, että avarat näkymät säilyvät ja rakentaminen tukeutuu selänteisiin, joiden reunavyöhykkeet ovat vuosisatojen ajan olleet parhaita rakentamisen alueita. Maisemakuvan ja näkymien merkitystä yhdyskuntarakenteessa ei voi korostaa liikaa, sillä ne vaikuttavat tutkitusti hyvinvointiin.

Haasteena on myös arvokkaan kulttuuriympäristön säilyttäminen. Miten rakentaa tehokkaasti uutta ja säilyttää samalla vanhan keskeiset ominaispiirteet? Kaikkialla tämä ei ole mahdollista, mutta joissakin kulttuuriympäristöissä asiantuntevasti toteutettu rakentaminen voi jopa lisätä alueen arvoa ja parantaa vallitsevaa tilaa.

Maakuntakaavalla voidaan vaikuttaa ekologisesti kestävien yhdyskuntien suunnitteluun. Väestömäärä, rakentamisen tehokkuus ja alueidenkäyttö tulee sopeuttaa luonnon tarjoamiin puitteisiin. Mansikkapaikkatarkastelussa on osoitettu tästä näkökulmasta

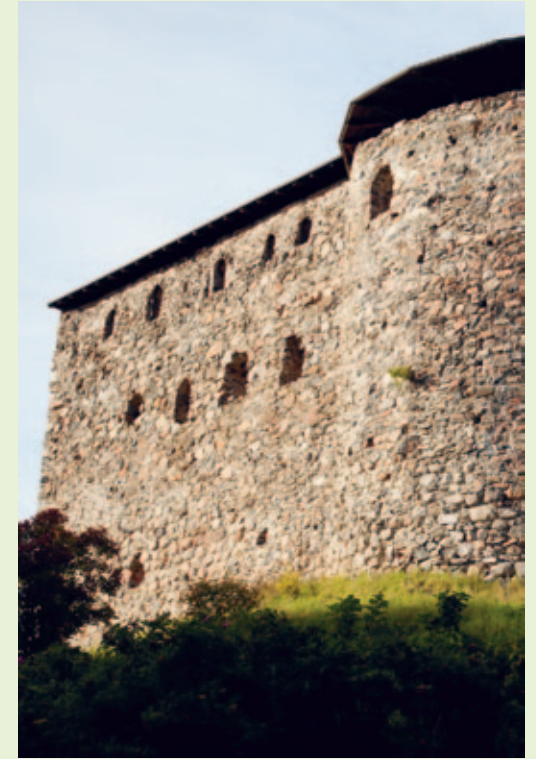
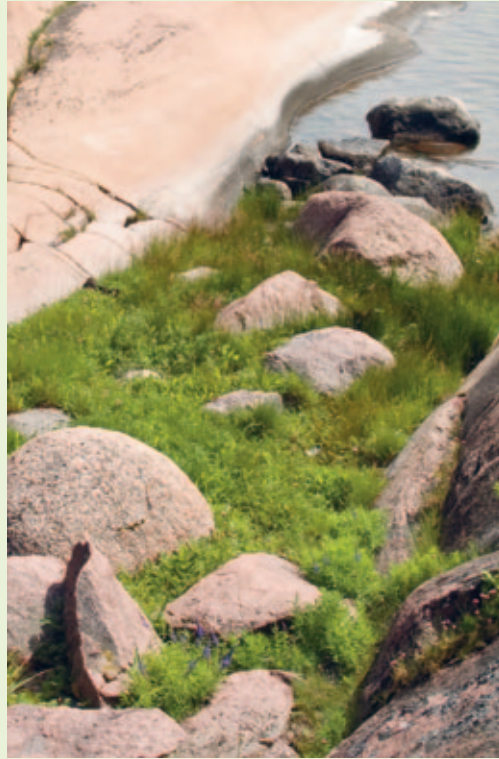
soveltuvimmat ja samalla vetovoimaisimmat alueet. Parhaimmillaan vetovoimaiset taajamat voivat vähentää esimerkiksi asumisen hajaantumisen paineita. On mahdotonta ennustaa asumisen trendejä vuosikymmenten päähän, mutta jo nykyisten asumistoiveiden kirjo edellyttää vaihtoehtoisia ratkaisuja erilaisiin elämäntyyliin. Mansikkapaikka-ajattelun mukaiset kestäväällä tavalla toteutetut yhdyskunnat mahdollistavat elämisen edellytykset myös tuleville sukupolville.

Menetelmä, toistettavuus ja käytettävyys

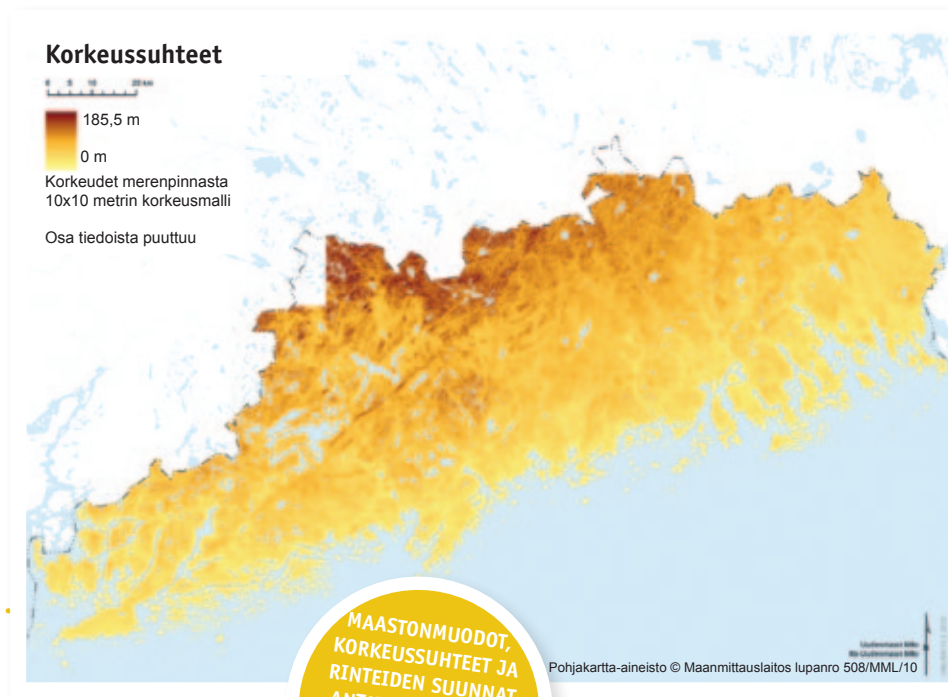
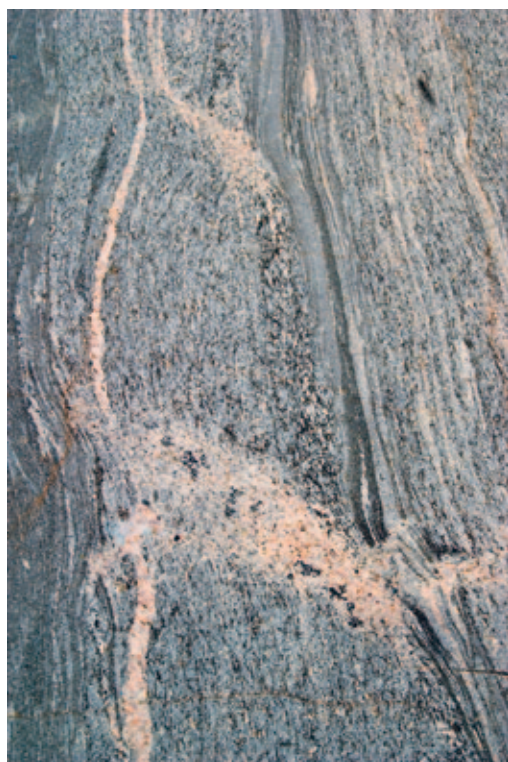
Mansikkapaikkatarkastelusta on kehittynyt menetelmä, joka voidaan toistaa muilla alueilla ja kuntatason tarkasteluissa. Mittakaavan ja alueen muuttuessa soveltuvuus- ja vetovoimatekijöitä tulee hienosäätää.

Mansikkapaikkatarkastelun ruutuaineisto mahdollistaa aineiston hyödyntämisen Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan rakennemallien arvioinnissa ja jatkojalostamisessa maakunnan rakenteeksi. Lisäksi aineisto on lähtötietoa maakuntakaavaluonnoksen laatimiseen.

Tarkastelussa tuotetuista kartoista erityisesti soveltuvuuskarttaa ja synteesikarttaa voidaan käyttää jatkotyöskentelyssä ja muissa tarkasteluissa lähtöaineistona. Pelkän vetovoimaisuuskartan käyttäminen ei kerro alueiden käytön muista reunaehdoista.

LIITEKARTAT:
Maiseman osatekijät ja niiden merkitys soveltuvuustarkastelussa

Korkeussuhteet, kallio- ja maaperä

Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan maiseman pohjana on miljardien vuosien ikäinen kallioperä. Kallioperää halkovat lukuisat murroslinjat ja ruhjevyöhykkeet, jotka näkyvät maisemassa pitkinä merenlahtina ja jokilaaksoina sekä selännevyöhykkeinä. Kallioperän rikkonaisuus on parhaiten havaittavissa rannikon saaristovyöhykkeellä, jokilaaksoissa ja harvoilla sisävesillä. Uudenmaan tyypillisimpiä kivilajeja ovat graniitit ja granodioriitit. Itä-Uudenmaan itäisimmissä osissa alkaa Kaakkois-Suomen laaja rapakivialue.

Viimeisimmän jääkauden jälkeen syntyneen maaperän yleisimmät maalajit ovat moreeni ja savi. Jokilaaksojen ravinteikkaat savikot on otettu viljelyyn. Hallitsevana maisemassa näkyvät hiekasta ja sorasta kasautuneet harjut ja reunamuodostumat sekä jääkauden silottamat kallioalueet. Vaihtelevan ja paikoin pienipiirteisen maaston korkeudet vaihtelevat merenpinnasta korkeimmillaan 174 metriin, eli alueella on joitakin vedenkoskemattomia alueita (yli 165 mpy).

Maaperä

0 5 10 20 Km

- Kallio
- Moreeni
- Hiekka
- Hietä
- Savi ja hiesu
- Suo
- Lieju
- Ei tietoa

- Maaperätiedot
- puuttuvat

MAALAJIEN OMINAISUUKSILLA ON TÄRKEÄ OSUUS RAKENTAMISKUSTANNUSTEN MUODOSTUMISESSA. TÄSTÄ SYYSTÄ TIETTY MAALAJIT ON MÄÄRITELTY TARKASTELUSSA TAAJAMARAKENTAMISEEN HUONOSTI TAI EI LAINKAAN SOVELTUVIIN. MYÖS YMPÄRISTÖN LAATU ON RIIPPUVAINEN MAAPERÄSTÄ, JOKA MÄÄRITTÄÄ MAANPINNAN KÄSITTELYMAHDOLLISUUDET JA KASVILLISUUDEN MENESTYMISEDELLYTYKSET.

Vesistöt ja saaristo

Uusimaa ja Itä-Uusimaa jakautuvat 11 päävesistöalueeseen. Merkittävin vedenjakaja on I Salpausellä, johon myös merkittävimmät pohjavesivarat sijoittuvat. Pohjavesialueet sijoittuvat yleensäkin harjuille ja salpausselille. Suurin osa sisävesistöistä sijaitsee luoteisella ylänköalueella, jossa laajimmat vesistöt ovat Lohjanjärvi ja Hiidenvesi. Muualla maakuntien alueella järviä on vain vähän ja siksi verrattain pieniinkin, esimerkiksi Tuusulanjärveen ja Lapinjärveen, kohdistuu suuria virkistyskäyttöpaineita. Salpausselkien eteläpuolisella alueella on useita pieniä ja savisia jokia (Karjaanjoki, Siuntionjoki, Vantaanjoki, Sipoonjoki, Mustijoki, Porvoonjoki, Ilolanjoki, Koskenkylänjoki, Taasianjoki, Kymijoki).

Suomenlahden rikkonainen saaristovyöhyke rajaa maakuntia etelässä. Merenrantaa on yli 6 300 km. Saaria ja luotoja on lähes 11 000. Merenlahdet ovat matalia ja kalliorantoja on niissä vähän. Toisaalta mereen työntyvät niemet ovat kallioisia ja niistä löytyy hienoja silokallioita esimerkiksi Hangossa ja Vuosaaren Uutelassa. Rannikon erikoisuuksia ovat luonnontilaiset hiekkarannat, merenrantaaniityt ja puuttomat tai luontaisesti vähäpuustoiset hiekkadyynit.

Vesistöt

0 5 10 20 km

- Päävaluma-alue
- Valuma-alue
- Pohjavesialue (maakuntakaavat)

VESI ON MAISE-
MAN KIEHTOVIN JA VETO-
VOIMAISIN ELEMENTTI. ERITYISESTI
LIIKKUVA JA VIRTAAVA VESIPINTA ELÄ-
VÖITTÄÄ MILJÖÖTÄ. VESISTÖILLÄ ON MYÖS
PIENILMASTOA TASAAVA VAIKUTUS.
VALUMA-ALUEET MÄÄRÄYTYVÄT MAASTON
MUOTOJEN MUKAAN. KORKEIMMAT LAKIALUEET
TOIMIVAT VEDENJAKAJINA. PÄÄVALUMA-ALUEET
JAKAUTUVAT PIENEMPIIN SISÄKKÄISIIN SIVUVE-
DENJAKAJIEN RAJAAMIIN VALUMA-ALUEISIIN.
VESISUHTEET KERTOVAL PALJON MAISEMAN
KOKONAISTILASTA, KOSKA MUUTOKSET VE-
DENJAKAJILLA KERTAUTUVAT ALEMPANA
VALUMA-ALUEELLA.

Ilmasto ja ilmastonmuutos

Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan ilmasto on melko leuto ja runsassateinen. Manner- ja meri-ilmaston vaihtumisvyöhykkeelle sijoittumisesta johtuen lämpötilat ja sademäärät voivat vaihdella suuresti maakuntien eri osissa jo lyhyelläkin matkalla. Rannikkovyöhyke, jonka leveys on noin 5–15 kilometriä rannikosta sisämaahan, on alttiimpi tuulille ja myrskyille. Lämpöolot tällä vyöhykkeellä ovat talvella leudompia ja kesällä viileämpiä kuin alueen muissa osissa. Vallitseva tuulensuunta on kaikkina vuodenaikoina lounaasta. Maanpinnan muodot, suuntautuneisuus ja korkeuserot vaikuttavat pintatuuliin.

Uudenmaan rannikko on tulva-altista aluetta. Etenkin rannikon matalimmat savikot ja jokilaaksot ovat uhattuina, jos merenpinta nousee. Suomenlahden alueella maankohoaminen on nykyisin lähes tasapainossa vedenpinnan nousun kanssa, mutta ilmastonmuutos voi voimistaa sään ääri-ilmiöitä. Muutokset ilmanpaineessa, kovat tuulet sekä myrskyt voivat nostaa meriveden väliaikaisesti hyvinkin korkealle.

Ilmasto

0 5 10 20 km

Kaakon ja lännen väliset etelärinteet

3 metrin tulvariskialue

5 metrin tulvariskialue

Rannikon vaihtumisvyöhyke 20 km säteellä

20 km rannikosta

Rannikkovyöhykkeen raja maisematyyppien mukaan

Voimakkaat tuulet

Korkeusmallitiedot
puuttuvat

PAIKALLISILMASTON MUOTOUTUMISEEN VAIKUTTAVAT LÄMPÖILOJA TASAAVAT LAAJAT VESISTÖT JA SEKÄ SUURET MAASTONMUODOT, JOTKA VAIKUTTAVAT TUULISUUTEEN JA SATEEN JAKAUTUMISEEN. MERI TASAA ILMASTO-OLOJA VÄHENTÄEN LÄMPÖILOJEN VUOTUISIA JA VUOROKAUTISIA EROJA JA LISÄTEN KOSTEUTTA. MAANPINTAAN OSUVAN AURINGON TULOSÄTEILYN MÄÄRÄ RIIPPUU MAASTON MUOSTA. KAAKKOIS-, ETELÄ- JA LOUNAISRINTEET SAAVAT ENEMMÄN SÄTEILYÄ KUIN TASAINEN MAASTO JA MUUT RINTEET. MYÖS RINTEEN KALTEVUUS VAIKUTTA SÄTEILYN MÄÄRÄÄN.

Kasvillisuus

Valtaosa Uudestamaasta ja Itä-Uudestamaasta kuuluu pohjoiseen havumetsävyöhykkeeseen. Maakuntien eteläisimmät osat sekä Lohjanjärven ympäristö kuuluvat vehreämpään tammivyöhykkeeseen.

Uudestamaasta ja Itä-Uudestamaasta noin 60 % on metsien tai soiden peitossa. Metsät ovat lähinnä havu- ja sekametsiä. Länsiosissa on erityisen paljon lehtoja. Metsien kasvillisuuteen vaikuttavat ilmastovyöhykettä enemmän kallioperän ravinteisuus ja pinnanmuodot. Rannikko on metsäisempää kuin sisämaan viljelyvyöhyke, joka on lännessä järvien, metsäisten moreeniselänteiden ja peltujen mosaiikkia. Idässä tyypillisiä ovat pitkiin jokilaaksoihin muodostuneet viljelyaukeat ja niitä reunustavat metsät.

Kasvillisuus ja maankäyttö

0 5 10 20 km

- Asutus, teollisuus ja liikenne
- Maa-ainesten otto-alueet
- Kaatopaikat
- Virkistysalueet
- Pellot ja laitumet
- Lehti- ja sekametsät
- Havumetsät
- Harvapuustoiset alueet
- Kosteikot

UUDENMAAN JA
ITÄ-UUDENMAAN METSIL-
LÄ ON SUURI VIRKISTYSARVO.
TAAJAMARAKENTAMISEN LAAJENTA-
MINEN PELLOILLE ON KYSEENALAISTA,
KOSKA NIILLÄ ON SUURI TUOTANTOAR-
VO JA NE SOVELTUVAT MAAPERÄN PUO-
LESTA HUONOSTI RAKENTAMISEEN.
LISÄKSI PELLOILLA ON MERKITTÄ-
VÄ MAISEMAKUVAA JÄSENTÄVÄ
VAIKUTUS.

Kulttuuriympäristöt

Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan vanhimmat muinaisjäännökset ajoittuvat Suomensjärven kulttuurin aikaan 7 000–4 200 eKr. Vanhimman kivilaudan asuinpaikat sijoittuivat tuolloin Litorinameren rannoille ja rantaviiva oli noin 25–30 metriä nykyisen merenpinnan yläpuolella. Uudeltamaalta ja Itä-Uudeltamaalta on muinaisjäännösrekisteriin kirjattu 4 995 muinaisjäännöstä.

Nyky aikaan säilynyttä rakentamista ja ympäristöä kuvataan usein termillä kulttuuriympäristö. Se sisältää käsitteenä sekä rakennetun kulttuuriympäristön että kulttuurisen toiminnan tuloksena syntyneet maisema-alueet. Kulttuuriympäristöillä tarkoitetaan yleensä valtakunnallisissa, maakunnallisissa ja paikallisissa inventoinneissa arvoitettuja kohteita ja alueita. Kulttuuriympäristö ei siis ole niinkään alueen ominaispiirre, vaan ihmisen antama arvo.

Uudellamaalla ja Itä-Uudellamaalla on 231 valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (RKY 2009), joista yksin Helsingissä sijaitsee 65. Maakunnallisesti ja paikallisesti merkittäviä kohteita on huomattavasti enemmän. Rakennetut kulttuuriympäristöt sisältävät muun muassa kartanoita, huviloita, kirkkoympäristöjä, teollisuuden rakenteita, linnoituslaitteita ja -ketjuja, kyliä sekä kulkuväyliä. Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan kulttuuriympäristöistä merkittävimmän kokonaisuuden muodostavat ruukit ympäristöineen.

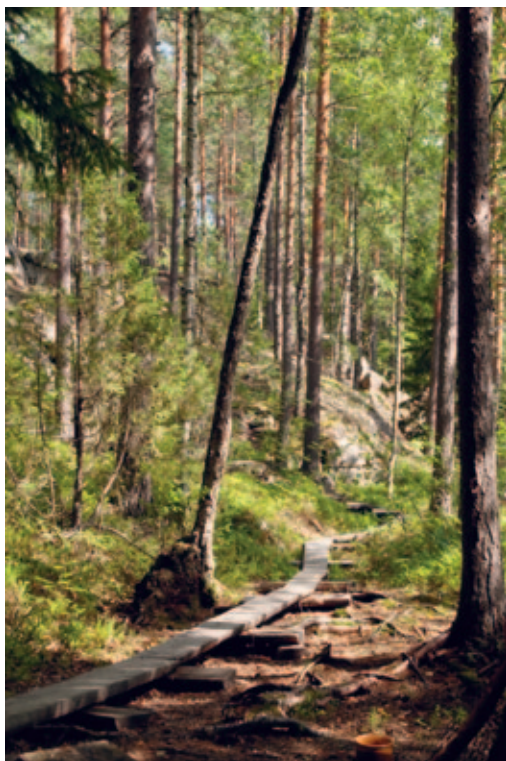
Valtakunnallisia maisema-alueita koko alueella on yhteensä 11, kun Kymijoen laakso Ruotsinpyhtäällä lasketaan mukaan. Valtakunnalliset maisema-alueet ovat tyypillisesti pitkiin, ravinteikkaisiin jokilaaksoihin syntyneitä avaria viljelymaiseimia. Näistä poikkeavan omaleimaisen valtakunnallisen maisemanähtävyyden ja kulttuurihistoriallisen kokonaisuuden muodostaa Suomenlinna Helsingissä.

Kulttuuriympäristöt

0 5 10 20 km

- Muinaisjäänös (Museovirasto)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Oiva)
- Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö - tie, RKY 2009
- Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö, RKY 2009
- Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö, RKY1993
- Maakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö tai maisema, Itä-Uudenmaan maakuntakaava
- Arvokas kulttuuriympäristö, Rakennettu Uusimaa 2007 -inventointiluonnos

KULTTUURIHISTORIAALINEN KERROKSISUUS ON ARVO, VETOVOIMA- JA IDENTITEETTIKIJÄ. RAKENNUSKULTTUURIKOHETEIDEN, MUINAISUISTOALUEIDEN JA MAISEMA-ALUEIDEN SUOJELU ASETTAA KUITENKIN RAJOITUKSIA UUDELLE RAKENTAMISELLE, JOTTA ALUEIDEN ARVOJA EI MENETETÄ.

Luonnonympäristöt

Metsät, pellot ja vesistöt muodostavat eläinten liikkumisen ja kasvien leviämisen mahdollistavan ekologisen verkoston. Tärkeä osa verkostoa ovat luonnon ydinalueina toimivat suojelualueet, virkistysalueet ja laajat yhtenäiset metsäalueet. Ilmaston muuttumisen myötä lajien siirtymisen mahdollisuus alueelta toiselle on entistä tärkeämpää.

Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan maakuntakaavoissa on esitetty virkistysalueiden, luonnonsuojelualueiden, Natura-alueiden ja luonnonsuojeluohjelmien aluerajaukset. Ne ovat maakunnallisen viherjärjestelmän runko. Viherjärjestelmää on täydennetty osoittamalla viheryhteystarpeet maakuntakaavoissa.

Luonnonympäristöt

0 5 10 20 km

- Viheryhteystarve (maakuntakaava)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (OIVA 12.6.2009)
- Arvokas kallioalue (OIVA 6.5.2010)
- Luonnonsuojelualue (OIVA 6.5.2010)
- Natura 2000 -alue (maakuntakaavat)
- Luonnonsuojeluohjelman alue (OIVA 6.5.2010)
- Virkistysalue (maakuntakaavat)
- Metsätalousvaltainen alue, maakuntakaavat *
- Pelto
- Metsä
- Asutus (YKR)

* Uudenmaan 1. vaihemaakuntakaavassa MLY
Itä-Uudenmaan maakuntakaavassa M ja MY

VIRKISTYS- JA
LUONNONSUOJELU-
ALUEIDEN LÄHEISYYS ON
VETOVOIMATEKIJÄ MUUN
MUASSA VIRKISTYSARVONSA
TAKIA, MUTTA NE RAJAAVAT
RAKENTAMISEN KOKONAAN
ULKOPUOLELLEEN.

LÄHTEET

Kirjallisuus

Itä-Uudenmaan maakuntakaava (2007). Selostus. Itä-Uudenmaan liitto.

Koskinen, Mervi (2007). Uudenmaan maisemarakenneselvitys. Uudenmaan ympäristökeskus.

Panu, Jorma (1998). Maisemarakenteen ja taajamarakenteen yhteensovittaminen. Suomen ympäristö 264. Ympäristöministeriö. Vantaa 1998.

Putkonen, Lauri, toim. (2007) Rakennettu Uusimaa. Uudenmaan rakennettu kulttuuriperintö. Inventointiluonnos. Uudenmaan liitto.

Rautamäki, Maija (1989). Maisema rakentamisen perustana. Ympäristöministeriön selvitys 2/1989.

Riionheimo, Anna (2009). Historialliset paikkatietoaineistot Uudeltamaalta. Maisemahistoriallinen selvitys. Raportti. Uudenmaan liitto.

Uudenmaan maakuntakaava (2007). Selostus. Uudenmaan liiton julkaisuja A 17 – 2007.

Uudenmaan saaristo ja rannikko -projekti (1986). Esiselvitys. Uudenmaan seutukaavaliitot 30.5.1986.

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet. Maisema-alueityöryhmän mietintö II. Ympäristöministeriön mietintö 66/1992.

Muut lähteet

www.gtk.fi

www.itameriportaali.fi

www.rky.fi (Valtakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt)

<http://kulttuuriymparisto.nba.fi> (muinaisjäännösrekisteri)

Paikkatiedot

OIVA – Ympäristö- ja paikkatietopalvelu asiantuntijoille. Suomen maankäyttö ja maanpeite vuonna 2000. CLC2000. SYKE, MML, MMM (peltotiedot 1999), VRK (rakennetut alueet 2001) ja satelliittikuvien tulkinnassa hyödynnetty Metsähallituksen ja UPM Kymmene Oy:n aineistoja.

OIVA – Ympäristö- ja paikkatietopalvelu asiantuntijoille, 2010. Valuma-alueet-paikkatietokanta (zip-tiedoston koko 16,7 MB). Aineiston tietomallia muutettu 9.2.2010. Ei päivittyvä aineisto. Poimittu 5.5.2010.

OIVA – Ympäristö- ja paikkatietopalvelu asiantuntijoille, 2010. Luonnonsuojelualueet-paikkatietokanta (zip-tiedoston koko 36,6 MB). Valtion omistamat alueet: vastaa 31.12.2008 tilannetta, yksityisten mailla olevat alueet: vastaa 1.7.2009 tilannetta. Aineisto päivitetty 10.11.2009. Poimittu 6.5.2010.

OIVA – Ympäristö- ja paikkatietopalvelu asiantuntijoille, 2010. Luonnonsuojelualueet-paikkatietokanta (zip-tiedoston koko 36,6 MB). Valtion omistamat alueet: vastaa 31.12.2008 tilannetta, yksityisten mailla olevat alueet: vastaa 1.7.2009 tilannetta. Aineisto päivitetty 10.11.2009. Poimittu 6.5.2010.

OIVA – Ympäristö- ja paikkatietopalvelu asiantuntijoille, 2010. Luonnon ja maisemasuojelun kannalta arvokkaat kallioalueet -paikkatietokanta (zip-tiedoston koko 5,8 MB). Aineisto päivitetty 22.9.2009. Poimittu 6.5.2010.

Uudenmaan maisemarakenneselvitys (2007). Uudenmaan ympäristökeskus.

Historialliset paikkatietoaineistot Uudeltamaalta (2009). Uudenmaan liitto.

ISBN 978-952-448-307-6 ISSN 1236-6811 (sidottu)
ISBN 978-952-448-308-4 ISSN 1236-6811 (verkkoversio)

Uudenmaan liitto | Nylands förbund

Aleksanterinkatu 48 A | 00100 Helsinki
Alexandersgatan 48 A | 00100 Helsingfors | Finland
puh. | tfn +358 (0)9 4767 411 | fax +358 (0)9 4767 4300
toimisto@uudenmaanliitto.fi | www.uudenmaanliitto.fi

